İNSAN

AYLIK FİKİR ve SANAT MECMUASI

HİLMİ ZİYA ÜLKEN
BEHİCE S. BORAN
MUVAFFAK ŞEREF
SABAHATTİN EYÜBOĞLU
CAVİT YAMAÇ
RIFAT ILGAZ
HÜSEYİN AVN
BÜRHAN ARPAD
CAHİT SAFFET
BEHÇET NECATİ
ZİYA YAMAÇ
MUSTAFA SEYİT
CAHİT SITKI TARANCI
İHSAN DEVRİM
FAHİR ONGER
NEVZAD SUDİ
AHMET HİSARLI

●

Desen: A. ARAD

●

SAYI: 21

KURUŞ 20

İ N S A N

Sahibi ve umum neşriyat müdürü :

HİLMİ ZİYA ÜLKEN

Muhabere ve havale adresi:

İstanbul, Posta kutusu 278

A B O N E :

Senelik 240, altı aylık 120 krş.

Dergimiz

1 Nisandan itibaren 15 günde bir çıkacaktır.

İ N S A N

Sayı : 21 Mart 1943

İlme ve "ilmî hal"e DAİR

Hilmi Ziya ÜLKEN

A — Madem ki öğrenmek istiyorsun ; gel şu haritayı benimle beraber gözden geçir. Üzerinde parmağımı durduracağım yerlere dikkatle bak : orada, gözün insan kümeleri arasına sokularak yavaş yavaş banka ve borsa binaları önündeki karıncalanmaların, fabrika dumanları ve makina gürültülerinin iç tarafına sokulmıya alışırsa, ilk önce sana bulanık görünen bazı şeyleri fark etmiye başlıyacaksın.

B — Bu ne üzüntülü öğreniş ! Bir dirhem bal için bu kadar yükü taşımıya ne lüzum var ? Bana göstermek istediğin şeyleri bütün fazla unsurlarından ayırarak kabuksuz ve çekirdeksiz bir halde versen, daha doğru değil mi ? Bazı pehlivanların çıraklarından oyun saklamaları gibi sen de bütün zahmeti çektirdikten sonra mı marifetlerini vermek istiyorsun ?

A — Hayır, yanılıyorsun ! Amacı kulağına fısıldayıp gidivermek benim için en kolay ve kolay olduğu kadar da bir sırrı keşfettiğini zanneden adamların gururunu vermiye elverişli olduğu halde, yine bir türlü buna içim razı olmuyor. Benden mutlaka bir şey bekliyorsan, bunu sana söyliyeceğim son cümlede değil ; fakat elinden tutup seni geçireceğim ve o cümleye yaklaştıracağımı umduğum yollarda aramalısın. Şunu da katayım ki zaten bundan başka bir yol bulamıyacaksın .

B — Diyelim ki bütün bu zahmetlere katlanılsın. Fakat bana göstereceğin şeyler, tıpkı kendi bahsettiğin caleidoscope'da olduğu gibi birçok manzaraların üzerinden şöyle bir gelip geçivermekten ibaret kaldıktan sonra, onların üzerine sokulmak nasıl mümkün olur ? Nihayet farzedelim ki onların üzerlerine kadar sokulduk : fakat önümüzde bu kadar aykırı yolların bulunduğunu gördükten sonra artık bunlardan birini ötekine üstün görmiye ve doğrunun mutlak o yolda oldu-

ğunu söylemiye beni kim zorlayabilir? Bana öyle geliyor ki bu senin doğru dediğin yollardan her biri eşya hakkında herbirimizin vehminden başka birşey değil. Hattâ onları sanki biricik doğruymuş gibi aldığımız ve mutlak ötekilerine kabul ettirmiye çalıştığımız için, bu vehim bir de hareket ve «muamele» bozukluğunu doğuruyor. Madem ki biri ötekini ortadan kaldıramıyacak kadar birçok yollarımız var. Niçin bunlardan birini bütün insanlara ille biricik yol diye göstermiye çalışalım ?

A — Üzerinde beraber yürümek için yardım edeceğim yollardan hiç biri, sana çerçevelenmiş bir inan vermiye, yahut bütün hareketlerini zorla bağlıyacağın bir dogma yapmıya çalışmıyacaktır. Eğer bunlardan böyle birşey bekliyorsan hayal sukutuna uğrarsın. Hemen şimdiden dinlere ve parti programlarına başvurmanı tavsiye ederim. Fakat eğer sadece insan bilgisinin ulaştığı son neticeler üzerinde kaç türlü düşünmek mümkün olduğunu öğrenmekle kanabilecek- sen, o vakit sana bu yolun faydalı olacağını umarım. Öyleyse göstereceğim yollardan hiç birisi kendini zorla kabul ettirmiye çalışmıyacak ve buna ihtiyacı kalmıyacaktır. Çünkü her yol, aynı sonuçlar üzerinde mümkün olan birçok düşünce tarzlarından biridir ki, kabul ettiğimiz prensiplerden hareket edince bizi ister istemez bazı gayelere götürecektir.

B — Aynı sonuçları büsbütün zıt yönlerden tefsir ettikten, ilmin bütün gelişmelerine karşı yine tek bir yola ulaşmak çaresini bulamadıktan sonra, bu yolların bize vermek istedikleri şey yani «doğru» ile ne ilgisi kalır? Bir mefhumlar canbazlığından başka birşey olmıyan bu kafa oyunlarını herkes kendi kendine yapabilecektir.

A — Öyle anlaşılıyor ki senin aradığın, insan bilgisini geliştirebilecek düşünce yolları üzerinde yürümek değil, fakat gerçekten kendi iddia ettiğin gibi bir kelime oyunu ve mefhum canbazlığı yapmaktır. Bilgi dâvasına kalkıp orijinalite göstermek gayretiyle garabete düşmekten çekinmiyenler, fikrin bellibaşlı yönünü çok defa kaybederek, yalnız kendilerine göre bir dil ve yalnız kendilerinin anlıyabilecekleri hususî bir mefhumlar ağı örmekten başka birşey yapmıyorlar. Biz bu garabetleri sahiplerine bırakacak olursak, insan bilgisinin tarihinde fikrin bellibaşlı yönünde geçirdiği tekâmülü çok emin takip edebiliriz.

Fakat sen, tabiatı köksüz çiçeklerle yeni bir tem yapmak isteyen bahçıvan gibi insan bilgisinin gelişmesine temel olan ve onun doğurduğu fikirleri köklerden ayırarak boş kalıplar ve mücerret kelimeler halinde bırakıyor; onlardan temelsiz bir bina kurmak istiyorsun; ve

Gençken

Niçin ölümden bahsediyorsun,
Bu sevda nerden esti?
Şairler yazmadan önce
Kimse ölümü sevmezdi.
Sen onlara bakma,
Geldin, gidiyorsun,
Kimin var seni düşünür,
Bu yol delidolu yürünür,
Yakındır, ikibüklüm
Ararsın gençliğini;
Elinde fırsat varken
Beğen beğendiğini.

Behçet NECATİ

öyle hayal ediyorsun ki insanlık tarihini dolduran büyük fikir hareketleri senin bir sabun köpüğünden oyuncakların gibidir. Ve öyle istiyorsun ki ben sana fikir hareketlerine yaklaşmak, bunların ilim tarihinde yaptığı gelişmeyi göstermek için yardım edecek yerde yalnızca hallolunmuş, «vecize» haline getirilmiş sonuçlar vereyim. «Düşünmüyorsun ki binlerce yıldan beri hiçbir mânada son merha'esine vardığını iddia etmiyen, hergün yeniden kendi kendini düzeltmiye ve tamamlamıya çalışan ilim hareketi bütün kuvvetini bu sınırsız araştırma şevkine ve bu sınırsız araştırma metotları üzerinde yapılan *réflexion*'a borçludur. Araştırma üzerindeki düşünceler ilmin sonuçlarına dayandığı gibi, ilmin yeni hareketleri de bu düşüncelerden kuvvet almaktadır. Kurâ hafızı gibi sıra ezbercilerinden yeni bir fikir mahsulü beklemek ne kadar boşuna ise, ilmin sonuçlarını düstur gibi öğrenen ve «ilmî hal» şekline sokan basit mukallitlerden, sürekli terâkki ve gelişme halindeki insan bilgisinin metotları, hedefleri üzerinde düşüncelerini beklemek de okadar faydasızdır. Bunun için aziz dostum, sen maksadını iyice tayin edip bu gönülsüz yola razı olacağın zamana kadar sana hiçbir yardımda bulunamıyacağımı bilmelisin.

Hilmi Ziya ÜLKEN.

MİLLET
YALAN VE GERÇEK

Muvaffak ŞEREF

BU son harpten önceki Fransız muharrirlerinden bazıları, o sıralarda Fransa'da görülen parçalanma ârazına açıkça işaret etmişler ve asıl tehlikenin, Fransa'nın servet ve kültürünü meydana getirmiş olan geniş halk kütlelerine karşı, kozmopolit zümre ile tam bir menfaat ve işbirliği halinde mücadeleye geçen Fransız nasyonalizm'inden geldiğini belirtmişlerdi.

Fransa faciası bu görüşü doğrulamıştır. Fransız nasyonalizm'inin baş mümessillerinden biri, düşman karargâhına, her gün, Fransa'dan bir az daha yurd, bir az daha emek taşımaktadır. Bir diğeri fransız Paris'in fransız sokaklarında, Fransa'ya karşı düşman muhafızlarile dolaşıyor.

Milletine ihanet etmiş olan sadece Fransız nasyonalizmi mi ? Hayır. İstilâya uğrıyan memleketlerde düşmandan fazla düşman taraftarı olan köle idarelerin, hepsinin de, «millî» unvanını kullandıklarını hatırlamak bu hükme varmak için kâfi.

Aynı muharrirler, kelimelerin büyük bir rol oynadığı o endişe verici hal karşısında, «millet» kelimesinin mânasını belirtmeyi, bu kelimeye muhtevasını, müşahhas medlülünü vermeyi lüzumlu görmüşlerdi.

Memleketimiz için böyle bir tehlike düşünülemez. Fakat, bilhassa son günlerde, «Millet» kelimesinin ya muhtevasız veya gerçek milletin menfaatlerine aykırı görüş veya maksatlarla sık sık kullanıldığını görüyor ve bu hal karşısında üzüntü, endişe duymaktan kendimizi alamıyoruz.

Millet nazariyeleri oldukça çeşitlidir : ırkçılık ve mistik anlayış, «Milleti devlet yaratır» iddiası, müşterek irade nazariyesi, tabiî hudutlar nazariyesi» dil miyarı, ilh..

Bu nazariyelerin hepsi de belirli bir siyasete hizmet etmekten ileri gidememektedir. Yeni umumî ve objektif olan ilimden uzakta bulunmaktadır. Bunları, kısaca, gözden geçirelim.

IRKÇILIK:

Irkçılık, İsrail oğullarının, Romalı'ların ve Yunanlı'ların kölelere, feodalizmin toprak kullarına, İspanyol istirmarcılığının yerliye karşı ileri sürdükleri «seçkin kavimlik» (Peuple élu) iddiasının, geçen asırda sahte ilmî, bugün de mistik şeklidir.

Teolojik delillerden daha inandırıcı deliller arıyan Emperyalizm, asîl Kont Henri de Gobineau'nun «Irkların farklılığı hakkındaki» kitabile, geçen asrın yarısında, sahte — ilmî formülünü bulmuştur. Gobineau ve ondan sonra yer yer türeyen «Ülema» insanları; renkleri, saçları, kafa, burun, yüz biçimleri ve nihayet kafa endisleri bakımından, çeşitli gruplara ayırmışlar; her gruba bir de «manevî, fikrî, ruhî» üstünlükler ekliyerek bir takım ırklar icat etmişlerdi. Irklar hiyerarşisinde, yer yüzünün bütün meziyetlerine sahip olan arî ırktı; en aşağılığı da semitik. Emperyalist devletlerin kâvimleri, bittabi, üstün, arî ırka mensuptular. Irkçıların bu gayretleri sadece bir övünme hevesinden ileri gelmemekte idi. Mesele, yukarıda da söylediğimiz üzere, istismarı meşrulaştırmaktı.

Fakat, diğerleri gibi bu iddialar da günün birinde çöküverdi. İlmî antropolojistlerin, biyolojistlerin, ruhiyatçıların tarafsız, ciddî çalışmaları bu efsaneyi sararmış sayfeler arasına gömdü. Hiçbir kavmin bir tek ırktan terekküp etmediği, saf ırk diye birşey mevcut bulunmadığı anlaşıldı. Meselâ arî ırktan olması pek arzu edilen Bavyera'lıların köküne kadar brakisefal (makbul olmıyan yuvarlak kafalı) oldukları, Mogollerde 60'tan 100'e kadar kafa endisi bulunduğu tespit edildi. Ruhî üstünlük iddiasına gelince; bunun da morfolojik farklara değil, tekniğe, cemiyet ve sınıf şartlarına tabi bulunduğu sabit oldu.(*)

Geçen asrın bu efsanesinden ilham olarak, memleketimizin şu veya bu bölgesinde veya dışında saf Türk ırkı bulunduğunu iddia edip, mahallilik, hemşehrilik hırslarını doyurmıya çalışanlar, bu iddialarile millî bütünlüğümüz için ne kadar tehlikeli rol oynadıklarını düşünsünler ve gözlerini biraz ilmî sonuçlara çevirsinler.

Bugün en koyu ırkçılar bile artık bu görülür çıkmazdan vaz geçip daha karanlık yollara sapmış bulunuyorlar.

Baş — ırkçı prof. Günther şöyle diyor. :

«Yer yüzünde, mütecanis bir grup halinde, bir ırk bulmak imkânsızdır. Aynı dille, aynı gelenekle ve aynı dinle birbirine bağlı in-

---

(*) : Dr. Muzaffer Şerif Başoğlu'nun "psikoloji karşısında ırkçılık„ ve Dr. Niyazi Berkes'in "ırkçılık„ makalelerine bakınız. Yurt ve Dünya sayı 24 ve 25.

san grupları, asla bir ırk halinde değil, ırklar halitası halinde yaşamakta bulunuyorlar».

MİSTİK ANLAYIŞ:

Irkçılığın sahte — ilmî safhası böylece kapandı. Fakat, Emperyalizm'in geç kalmış heveskârının, önce geniş halk kütlelerine sonra da dünyaya hükmetmek siyasetini yürütebilmesi için meşrulaştırıcı, yeni deliller bulması lâzımdı.

«En büyük yalanların daima bir kısmına olsun inanılır... Propagandanın ilmî müteviyatı ne kadar mütevaziane olursa, kalabalığın münhasıran havassına müracaat ederse muvaffakiyeti o kadar katî olur... Büyük kütlenin temsil melekesi gayet mahduttur; idraki küçüktür; buna mukabil hafızadan mahrumiyeti büyüktür. Binaenaleyh her müessir propaganda pekaz noktalara inhisar etmelidir... Bu prensip terkedilirse, cihanşûmul olmak istenirse, neticeleri küçülmüş olur.»

Bunlar sadece hayal edilmiş değil, en salâhiyetli ağızdan, bugün İncil makamında sürülen baş kitaba geçmiş prensiplerdir. Bu prensipler konulduktan sonra, artık her şeyin kolayca izahı mümkündür!

«Kavimlerin birbirinden farkı, rasyoloji, yani hakikî mânasile ırk bakımından değil, muhtelif ırkların halitadaki nispetleri bakımındandır. Her kavim kendisini meydana getiren ırklardan birini diğer kavimlerden az çok daha iyi temsil eder» (Günther). Nasyonal sosyalizm Alman kavminin de (Volk) müteaddid ırklardan terekküp ettiğini kabul eder. Fakat her sahada idareyi Nordik ırkın ele almasını ister. Esasen bu doktrine göre «hemen dünyanın her yerinde, her kavimde, her ırkta idare eden sınıflar idare edilen sınıflardan farklı ırk unsurlarından meydana gelmişlerdir» (Günther). Nordik ırk, «bütün Almanlar'ı bir birlik halinde perçinler» (Dr. Jakob Graf). Nordik olmıyan Almanlar da — Yahudiler hariç, bunlar halkdaş, kavimdaş (Volksgenosse) sayılır — nordik olanlara boyun eğmiye mecburdur.

Nordik veya cermen de ne? Bu sorunun cevabını tarih mi, antropoloji mi veya bir başka ilim branşı mı verecek? Hayır. Bu cevabı veren sadece efsane (Mythe) dir:

Medeniyetlerin kökü şimaldedir. Sarı saçlı, mavi gözlü muharipler bu bölgeden bütün dünyaya yayılmışlar ve bütün büyük medeniyetleri kurmuşlardır. Medeniyetlerin parlaması veya sönmesi bunların — cermen ırkının — saflaşması veya diğer ırklarla karışmasına bağlı kalmıştır. Bu ırk şimdi karışık durumdadır. Müdahale edilmezse Avrupa medeniyeti yıkılacaktır. O halde XX'inci asrın vazifesi nedir? Cermen tarihinin derinliklerinden bu asil ırkın kan ve toprak birliği-

ni çıkarmak ; yani yukarıki efsaneyi icad etmiş olan Alfred Rosenberg'in ifadesile, «bir mythe yaşayıp bir tip yaratmak».En salâhiyetli ağza göre «her düşünce her fikir, her tedris ve her ilim bu gayeye hizmet etmelidir.»

Böylece ilmin de hududu çizilmiş oluyor. Hemen söyliyelim ki nasyonal — sosyalizm umumî bir nazariye kurmak iddiasında değildir. Çünkü, bu mezhebe göre, objektif hakikat yoktur. Her ırkın kendisine mahsus bir dünyası vardır. Ve «bir ırkın erişebileceği en yüksek bilgi, bu ırkın dinî üsturesinde (mythe) mündemiçtir» (Rosenberg). Bu bilgiye erişmek için, İsa bile bir yana atılıp yerine eski cermen tanrıları olan Odin ve Wotan vazifeye çağrılmıştır.

Devrimizin ilmî zihniyetine taban tabana zıt olan bu mistik anlayış üzerinde daha fazla durmıyacağız. Ancak, bizde de bu temayülden ilham alarak mistisizm'e saplananlar bulunduğu için, bu gibilere şunları hatırlatacağız : Almanya, teknik bakımdan emperyalizm çağını yaşamaktadır. Ve tanrıları fabrikaya sokmuş değildir. Biz ise, ilerlemek için, ileri tekniğe ve buna et - tırnak kadas bağlı ileri kültüre doğru gitmek zorundayız. «Gelenek» diye, geriye dönemeyiz.

«MİLLETİ DEVLET YARATIR» İDDİASI :

Ana prensip olarak «Devlet'in dışında, Devlete karşı hiçbir şey yoktur ; herşey Devlet içindir» esasını kabul etmiş olan İtalyan faşizm'inin dünya görünüşünü ve milleti nasıl anladığını da bu mezhebin en selâhiyetli ağızlardan dinliyelim :

«Faşizm'e göre dünya ; insanın, insiyakî olarak, egoist ve anlık bir zevk hayatına sürükleyici bir tabiat kanunu tarafından idare olunan, sırf kendisi için var olan ve diğer insanlardan ayrı bir fert halinde yaşadığı, bu, satıhta gözüken maddî dünya değildir... Faşizm'in insanı vatan ve millet olan bir ferttir». Eski natüralist telakkilerde olduğu gibi, Devleti yaratan millet değildir... Bilâkis Millet Devlet tarafından yaratılır.»

Bu mezhep de, bir evvelki gibi, objektif gerçeği redetmektedir. Aralarındaki fark birincinin her şeyi kavmin cevherine (das Volkstum), ırka bağlı görmesine mukabil, bu sonuncunun herşeyi, ferdi, Milleti Devletten çıkarmasındadır. Bu doktrinin Devleti bir kişinin idaresine bağladığını hatırlarsak, solipsizm'e varıldığını, yani «mihverî âlemina bir kişinin kafasında toplandığını açıkça görürüz. Esasen, burada «Devlet»'ten maksat faşıst devlet olduğuna göre, «milleti devlet yaratır» iddiasının kabulü böyle bir devlet tarafından idare olunmıyan bü-

tün milletlerin, - aynı zamanda İtalyan milletinin tarihî varlığının — inkârı demektir.

Görülüyor ki bu nazariye de ilmî hiçbir esasa dayanmamaktadır.

MÜŞTEREK İRADENAZARİYESİ :

Kökünü Rousseau'nun «umumî irade»'sinden alıp, Durkheim'in «kollektif şuur»'u ile sosyoloji alanına giren Fransız görüşü ise; milleti, fertlerin birlikte yaşamak arzusuna, müşterek iradeye, hergün tekrarlandığı farzolunan bir plebisite istinad ettirmektedir.

Bu sübjektif nazariye milletin ; ülke, dil, iktisadî hayat, kültür birliği gibi objektif âmillerini gözönüne almamakla muhtevayı ihmal etmektedir. Esasen ne Rousseau'nun «umumî irade»'sinde, ne de Durkheim'in «kollektif şuur»'unda müşahhas insana, millete ait birşey kalmış değildir. Rousseau'ya göre her yurttaş bütün şahsiyetini, bütün kudretini umumî iradenin yüksek iradesine devretmelidir. Böylece, mücerret ve mutlak bir iktidar telâkkisine varılmıştı : Devlet. Durkheim ise, «kollektif şuuru, ferdî mutalardan esaslı bir surette farklı ve müstakil bir manevî realite gibi telâkki ettiği için, idealizme yaklaşıyor»'du. (*)

Renan «bir milletin bizzat mevcut olduğunu Fransız ihtilâlile ilân etmek şerefi Fransa'ya aittir» demişti. Fakat, filî hürriyete doğru bir halk hareketi olarak başlıyan Büyük İhtilâl, güdücülerinin, sadece hukukî hürriyete malik, mücerret insan telâkkileri yüzünden, daha başlangıçta, içtimaî farklaşmıya müncer olmuş, gerçek milleti bir yana atan nasyonalizm tam bir sembolizm'e varmıştır.

Muvaffak ŞEREF.

(*) Hilmi Ziya Ülken — Yirminci asır filozofları sayfe : 380

Rıfat Ilgaz

Köprü

Senin sürmeneli dediğin
burnunun dibinde dururken İstanbul,
el tarlasında fındık dibi mi çapalar
çevirir de arkasını Karadeniz'e

Ne güne duruyor Hüdaverdi'si Zeynel'in,
üstündeki üstünde
başındaki başında,
muşambaya sarılı nüfus cüzdanı
ve limandan mühürlü gemici kâğıdı koynunda,
yoldasın !

Dökmezse marifetini ortaya
babanı Çaltı'da kapaklayan karayel,
eğer Kerempe göstermezse hünerini,
uzanır başüstüne şakalaşırsın
iyi gün dostu Yunus'larla ..
Uyarsa havası, haftaya,
Karaburun, Kefken adası,
derken Büyükdere'desin.

Köprüyü çakır keyf yürürsün o akşam;
bir ara korkuluklara yaslanır
düşünürsün nasıl geçtiğini Halic'e
çift direkli gemilerin.

Sen de öğrenirsin aslanım,
gizli kapaklı taraflarını..
Belki de ikinci seferinde, kaptanla,
hır çıkınca aranızda pay yüzünden
sen de öğrenirsin içyüzünü Köprünün !

SOSYOLOJİDE BOCALAMALAR

Dr. Behice S. BORAN

AUGUSTE Comte'un sosyolojiyi müstakil bir il'm olarak ilân ettiği zamandan beri Fransa'da «müsbet bir ilim olarak sosyoloji» anlayışı ananesi devam ede gelmekte ise de, bu görüşün filen tatbiki pek gelişmemiştir ve Fransız sosyologları esas itibarı ile umumî sosyoloji kitapları yazmaktan pek ileri gitmemişler. İlmî çalışmanın esasını teşkil eden araştırma alanına pek dalmamışlardır. Bir asır evel Comte sosyolojinin istiklâlinî ilân ettiği halde Fransada sosyoloji halâ istiklâlini kazanamamış, felsefeden ayrılmamıştır.

Diğer memleketlere gelince Alman sosyolojisinin mühim verimi tarihî araştırmalar sahasında olmuştur ; bugünkün siyasî durum içinde ise, diğer insan ilimleri ile beraber sosyolojinin de Almanyada bir ilim olarak tutunmasına ve gelişmesine imkân kalmamıştır. İngilterede sosyoloji hiç bir zaman mühim bir yer tutmamıştır. Orada yapılan tetkikler daha ziyade, intifaî gayelerle yapılan, sosyolojik bir problemden hareket etmiyen, temami ile tasvirî «survey» — bir komünoteyi bir bütün halinde topluca gözden geçiren tetkikler çeşidinden araştırmalardır. Amerikada ise, hiç şüphesiz o cemiyetin kendi şartlarından dolayı, sosyal ilimler daha çabuk ve daha büyük bir ehemmiyet ve diğer ilimler arasında bir mevki kazanmışlardır. Amerikanın büyükçe Üniversitelerinin ve kolejlerinin hemen hepsinde sosyoloji müstakil bir şube haline gelmiştir;felsefeden ayrılmıştır. Amerikan sosyolojisinde, Avrupada olduğu manada ve derecede hiç bir zaman «sosyoloji» mektepleri» meydana gelmemiş olduğundan, Amerikan sosyolojisi büyük, felsefî mahiyette sistemler kurmak devresini daha çabuk aşmış ve muayyen problemler üzerinde— bazan da maalesef problemsiz !— araştırmalar yapmak, sosyal hadiseleri ilmî metodla tetkik etmek yolunda istikamet almıştır. Bu yazımda Amerikan sosyolojisinin bütün belli başlı vasıflarını belirtmek iddiasında değilim; daha ziyade, bana manidar, mühim görünen bazi vasıfları üzerinde duracağım.

"UZVİ NAZARİYE" (Organic theory).

1929 da neşrettiği bir yazısında Read Bain, Amerikan sosyolojisinin hiç bir zaman hiç bir «ism'li bir mektebe, yani kendi fikrince, sosyal hadiselerin tek bir âmil ile, tek taraflı izahını ileri süren sosyal determinist görüşlere saplanmadığını söyliyor ve bununla öğünüyor. Sosyal hadiseleri coğrafî şartlarla, ırk veya insiyak gibi biyolojik şartlarla izah etmeğe kalkışan görüşlere, veya sosyal hadiseler içinde bir çeşidini, meselâ dinî veya iktisadi hadiseleri diğerlerini doğuran âmiller olarak telâkki eden nazariyelere Read Bain «parçacı» nazariyeler diyor; ona göre bunlar, araştırmalar neticesinde «toplanılıp yakılan sosyolojik süprüntüler''dir. Amerikan sosyolojisinde bugün «parçacı» görüşlere rastlanmakla beraber, «uzvî nazariye'yi (organic theory) Amerikan sosyolojisinin hususi bir vasfı adetmekte Read Bain haklıdır. Bu görüşü Amerikada vazıh olarak ilk ifade eden ve «uzvî nazariye» teriminin yerleşmesine sebep olan kimse Charles Cooley'dir. 1903'de bir münakaşa dolayısı ile yazdığı bir yazıda Cooley, şöyle diyor: «Her şey hem sebep hem neticedir; amiller arasında mantıkî bir evveliyet, müstakil bir mütehavvil, ip ucunun başladığı bir nokta yoktur. Ya bir bütün olarak görmelisiniz, veya hakikî hiç bir şey görmiyorsunuz demektir.

Sosyal hadiseleri birbirlerine bağlı bir bütün olarak ele alan bu görüşün hem doğru ve verimli olabilecek tarafı hem de bir çıkmaza götürecek tarafları vardır. Cooley'nin ortaya attığı bu görüş, umumiyetle ilimde husule gelen illiyet (causalitè) anlayışındaki değişikliğin hususî olarak sosyolojide belirmesidir. Bir hadiseyi, onu meydana getiren âmillerin herbirine has keyfiyetlerin bir neticesi adeden atomcu görüş diğer ilimlerde de, sosyolojiden önce, değişmiş yerini bütüncü, fonksiyonel bir görüşe bırakmıştı. Bu yeni görüşe göre bir hadise, içinde bulunduğu vaziyetteki âmillerin karşılıklı, fonksiyonel münasebetlerinin neticesidir. Ele alınan bir vaziyetin içinde bulunan âmillerde önceden, başlangıçta mevcut olan keyfiyetler biraraya gelerek hadiseyi doğurmaz; bu âmiller muayyen bir vaziyette karşılıklı münaesbete girince vaziyet değişir ve bu münasebet devam ettiği müddetçe vaziyet değişmekte devam eder. Meydana çıkan ve tetkik mevzuu edilen hadise, bu değişen vaziyetin bir fonksiyonudur. Bu suretle eski atomcu ve statik görüşün yerini bütüncü ve dinamik bir görüş almıştır ve bu görüş realitenin anlaşılmasında ve izahında daha verimli olmuştur.

Buraya kadar Cooley'nin bu görüşüne bir diyecek yok. Fakat bu bütüncü görüş tatbikatta tefsire tâbidir. «Vaziyeti bir bütün olarak görmek ve ele almak» fikrini biraz daha açmak, incelemek gerekiyor.

Yalnış tefsir edildiği takdirde bu görüş ilmî çalışmayı bir çıkmaza doğru götürmek tehlikesini gösteriyor, nitekim gösterdi de .... Her vaziyet tam bir bütün olarak, bütün müşahhaslığında ele alındığı zaman nevi şahsına münhasır, benzeri olmıyan, tek bir birlik teşkil eder. Müşahhasta, tam birbirinin aynı olan iki vaziyet bulmak, veya bir vaziyeti olduğu gibi tekrar edebilmek imkânı yoktur. Her vaziyet tektir; şu halde tâmim yapmek, umumî münasebetler tesis edebilmek imkânsızdır. İşte Cooley'nin görüşü, ayrı bir menbadan gelmekle beraber aynı yola çıkan Amerikan antropoloğlarının iddiaları ile de kuvvet bularak, sosyolojide tamimlerin, «kanun» tesbit etmenin imkânını red etmeğe doğru götürmüştür. Bu, sosyoloji tabiî ilimler mânâsında müsbet bir ilim olamaz demektir. Nitekim Cooley, tabiî ilimler metodunun, sosyoloji sahasında tatbik edilebilmekle beraber, yeter bir metod olmadığını söylemiştir. Cooley entüvisyon nevinden bir «içten anlayış» (sympathetic insight) usulünü müdafaa etmiştir. Bu suretle bir çeşit mistikliğe yol açmıştır.

Halbuki ilim, hadiseler arasında zarurî ve küllî münasebetleri arar. Bu bütüncülük görüşünün, Cooley'in ve muakıplarının yaptığı gibi müsbet ilim metodunun sosyolojiye tatbikini inkâr eden, «kanun» imkânını ortadan kaldıran bir neticeye götürmesi zarurî midir? Hayır. Müşahhasta, muhtelif cinsten münasebetler sistemleri, serileri birbirine karışmış bir surette belirirler. İlim kendi vazettiği problem bakımından mânidar, esas olan hadiseleri ayırır, tecrit eder ve bunlar arasındaki münasebetlerin formülünü bulmağa çalışır. Ele alınan problem bakımından, müşahhasta mevcut olan bazı hadiseler ve münasebetler esas münasebetlerdir, diğerleri ise «müdahale edici», «karıştırıcı şartlardır. Laboratuvar tecrübesinde yapılan şey, bu müdahale edici, karıştırıcı şartları kontrol altına almak, tetkik edilmek istenilen esas hadiseleri ve münasebetleri mümkün mertebe saf bir halde belirtmektir. Laboratuvarda böyle kontrol mümkün değilse o zaman yapılacak şey, müşahhas haller içinde müdahale edici âmillerden en çok kurtulmuş, «saf», basit halleri yakalıyabilmektir. Bu suretle ilmin tetkik mevzuu yapılan hadiseler artık Cooley ve onun gibi düşünenlerin anladığı mânada tek, benzeri olmıyan, bir daha tekrar etmesine veya edilmesine imkân olmıyan hadiseler değildirler. Bir ilmî kanunun (ab) şartları ile (c) hadisesi arasında mevcudiyetini ifade ettiği münasebet müşahhasta, tarihî zaman ve coğrafî mekân içinde ancak bir defa vukua gelmiş ve belki de bir daha vukua gelmiyecek bir münasebet olabilir, fakat eğer bu münasebet bir kanunun ifadesi ise demektir ki (ab) şartları mevcut olduğu takdirde (c) hadisesi de olacaktır. İlmî kanunun tekerrür eden

münasebetleri ifade ettiği fikri, tarihî, fiilî bir tekerrür tazammun etmez; sadece tesbit edilen münasebet zarurî olduğundan şartlar müsait olduğu takdirde tekerrür edebileceği fikrini tazammun eder.

Bütüncü bir görüşle hadiseleri tetkik etmek noktasına gelince, bu bütüncülük, müdahale edici, karıştırıcı şartlarla beraber müşahhas vaziyete top yekûn tatbik edilecek bir görüş değildir. Bütüncü görüş, tetkik etmek istediğimiz münasebetler sistemini tecrit edip, müdahale edici şartları kontrol altına aldıktan sonra, hadiseyi, mühtelif âmillerin ayrı ayrı tesirlerinin bir toplamı değil de, bu âmillerin karşılıklı tesirlerinin, bu tesirlerin değişen seyrinin bir «fonksiyon''u olarak görmek demektir.

İşte yukarıda kısaca hülâsa ettiğimiz şekilde anlaşılınca, bütüncü görüşün, bir vaziyetteki âmillerin karşılıklı fonksiyonel münasebette oldukları fikrinin, ilmî kanun fikrini, küllî münasebetler tesbit etme imkânını naksetmediği bilâkis kanun mahiyetindeki münasebetlerin kurulması işini daha verimli kıldığı anlaşılır. Amerikan sosyoloğları bir taraftan «uzvi nazariye»yi müdafaa ederken diğer taraftan da sosyolojinin müsbet bir ilim olduğu fikrine kuvvetle inanmışlardır. Halbuki Cooley kendisi bütüncü bir görüşten hareket ederek tabiî ilimler metodunun sosyolojinin metodu olamıyacağı fikrine varıyor. Amerikan sosyoloğları bir tenakus içine düştüklerinin pek farkına varmıyor görünüyorlar, Cooley'den yalnız işlerine gelen tarafı, «uzvi nazariye»yi, alıp, onun götürdüğü mantıkî neticeyi bir tarafa bırakıyorlar. Çünkü şimdiki halde Amerikan sosyologları, parçaları birbirini tutan, naks etmiyen nazarî bir sistem kurmak işile uğraşmıyorlar, daha ziyade muayyen problemler üzerinde araştırmalar yapmak işine koyulmuş bulunuyorlar. Araştırmaların neticelerini sistemleştirmek, yahut daha iyisi, esas bir görüşten hareket ederek hususî, muayyen problemlere kadar inmek ve bu problemler üzerinde çalışmak işini — ki sosyolojinin «mektepler» halinde olmaktan kurtularak mütecanis, sistemli bir bilgi haline gelmesi, bir *ilim* olabilmesi ancak bu suretle kabildir — henüz ciddî surette ele almış değildirler.

Devamı var.

Cahit Sıtkı Tarancı

Mangal başında

Öyle dalmışım ki mangal başında!
Yaz gelmiş,
Istanbuldayım;
Karpuz yüklü mavnalar geçer
Köprü altından
Ağustos akşamları.
Müvezziler bağrışır bermutad,
Yıllanmış iskelede.
Ne çabuk açıldı Boğaz'a
Demin kalkan vapur!
Bu tren düdüğü
Olsa olsa Sirkeciden!
Havayı birdenbire saran
Çam kokusundan bilirim
Adalardan geliyor
Sarayburnu'nu dönen vapur;
Sevgilim çıkacak bu vapurdan!

Epigram Hakkında
Notlar

Ziya YAMAÇ

BİR müddet evvel, Servetifünun ile Gün edebiyat ve san'at gazetelerinde, epigram denemeleri neşretmiştik.

Aslı Yunanca olan epigramın ilk örneklerini Yunan edebiyatında görüyoruz. O zamanlar mezar taşlarından, zafer taklarına kadar her tarafa yazılan kıt'alar bu ismi taşıyor. Daha sonraları bu şekil sadece satirik mevzulara tahsis ediliyor.

Romalılarda da önceleri muhtelif mevzuları kucakladıktan sonra Catulle ile Martial sayesinde epigram, Garp edebiyatına örnekler teşkil edecek kadar tekamül ediyor.

Fransız edebiyatında, bu iki Romalı şairin, XVI'ıncı asırda ısrarla taklit edildiklerini görüyoruz.

Fakat asıl XVII'inci asırda Racine, Boileau, La Fontaine gibi edebiyat ölmezlerinin elinde, epigram hakikî bir silâh haline geliyor. Bu devrin bütün sanatkârları meslek, zümre, içtimaî müessese ve şahısları tenkit için epigram yazıyorlar. Bununla beraber epigramlara yine en çok kendileri muhatap oluyorlar, zira, biribirinin eserlerini tenkit için bu en elverişli vasıtadır. Bu maksatla karşılıklı sayısız epigramlar teati ediliyor ve cidden zarif örnekler meydana geliyor.

Daha sonraları zehirli zekâsı ile Voltaire J. J. Rousseau'ya hücum ve kibar Lamatine davetine icabet etmeyen bir dostuna sitem için epigrama müracaat etmekten geri kalmazlar.

Viktor Hugo, Henri Murger gibi XIX'uncu asrın meşhur edipleri fırsat buldukça epigram'a başvururlar.

Görüldüğü gibi, başlıbaşına mühim bir edebî nevî olmayan epigram, icabında her san'atkârın rağbet gösterdiği, lüzumlu bir tenkit ve polemik vasıtasıdır:

Bizde bu sahada eski divan şairlerinin ve Eşrefin hicviyeleri bir dereceye kadar epigram sayılabilir. Zamanımız ediplerinden

Fazıl Ahmet Aykaç'ta epigram'a karşı büyük bir meyil görülüyorsa da üstat daha fazla "parodie„ (*) ye rağbet göstermiştir.

Aşağıdaki örneklerde görülebileceği gibi epigram için muayyen bir şekil yoktur. Bununla beraber dört mısralık kıt'alar halinde yazılanlar makbul sayılır. Kafiye, ezberlemek bakımından lüzumludur.

Racine. şair Pradon'un Germanicus piyesinin temsili münasebetile :

Que je plains le destin du grand Germanicus !
Quel fut le prix de ses rares vertus ?
Persécuté par le cruel Tibére,
Empoissonné par le traître Pison,
İl ne lui restait plus pour derniére misére
Que d'etre chanté par Pradon.

"Yanarım büyük Germanicus'ün kaderine; neye yaradı onun hasletleri ? Zalim Tibére eziyet etti, hain Pison onu zehirledi, bütün bu sefalet yetmezmiş gibi bir de Pradon'a kahraman oldu„ der.

Voltaire şair Lefranc için der ki:

Savez-vous pourquoi Jérémie
A tant pleuré pendant sa vie ?
C' est qu'en prophéte il prevoyait
Qu'un jour Lefranc le traduirait.

"Bütün hayatınca Jerémie niçin ağladı bilirmisiniz ? Peygamber olduğundan, Lefranc tarafından tercüme edileceği kendisine malûm olduğu için„.

XVIII' inci asır fransız ediplerinden E. Lebrun edebiyat tarihinde en çok epigramı bulunan zattır.

Burada onun Stuart trajedisi için yazdığı bir epipramını veriyoruz :

SUR UNE TRAGEDİE DE STUART
Ton drame est triste et froide ; tes vers sont désastreux,
Ah le sort des Stuarts est d'être malheureux.

"Dramın gamlı ve soğuk ; beyitleri berbat, Ah şu Stuart'ların kaderi hep bedbaht olmak.

Son olarak XVIII'inci asırda İstanbul'da doğan Marie - Jo-

(*) Parodie, bizde nazire maksadile yazılmış manzumelere denilebilir.

Desen : A. ARAD

seph Chenier'nin Ana vatanı için yazdığı bir epigramı kaydediyoruz :

SUR LA REPUBLİQUE

Nous avons adjuré le pouvoir despotique ;
Nous avons des consuls, nous avons un Sénat ;
Nous avons même un Tribunat
Et peut - être une republique.

"Biz despotik idareyi devirdik ; könsüllerimiz, Senatomuz, hattâ Tribunat„mız ve belki birde... Cümhuriyetimiz var.

Ziya YAMAÇ

Topraksız Köylü

Hüseyin AVNİ

"UZUN incelemeler sonunda yurdumuzda 70 - 80 milyon lira kıymetinde 14 milyon dekar boş Devlet toprağı olduğu tespit edilmişti. Bu topraktan bir miktarı yurdumuza gelecek göçmenlere ayrılmış, geri kalanının teşekkül edecek komisyonlar vasıtasile topraksız köylüye dağıtılması kararlaştırılmıştı.

Bu karar cümlesinden olarak 40 toprak dağıtım komisyonu kurulmuş ve bu komisyonlar haziran 1941 tarihinden bugüne kadar 147 köyde 153870 nufuslu 58840 aileye 2.773.156 lira kıymetinde 236941 dekar toprak dağıtılmıştır. Ankara, Bursa, Giresun İstanbul, Konya ve Kocaeli valiliklerinde bulunan komisyonlar dağıtım işini bitirmişlerdir. Halen Ordu, Seyhan ve Trabzon valilikleri için de toprak dağıtımı işi devam etmektedir. Önümüzdeki ilkbahar da yurdun diğer bölgelerinde de toprak dağıtımına geçilecektir.

Maliye Vekilliği toprak dağıtım işinde kullanılan fen memurları ihtiyacını karşılamak üzere Tapu ve Kadostro Okulunda talebe yetiştirmiş ve bunları komisyonlar emrine vermiştir. Vekillik bugünkü harp durumu karşısında komisyon sayısını arttırmak imkânını bulamamaktadır. İmkân bulundukça kurulacak komisyonlarla bunların sayısı 250 ye kadar çıkarılacaktır.(*) *Vakıt* gazetesinde okuduğumuza göre, Maliye Vekâleti tarafından toprak dağıtımına ait bir talimatname hazırlanmış, şimdiye kadar her ne sebeple olursa olsun boş duran topraklar, bu talimatname mucibince köylüye dağıtılmıştır. Talimatnamenin ifade ettiği bir manaya göre, hem boş topraklara nufus yerleştirmek ve bu suretle bu toprakları şenlendirmek ve ziraata elverişli bir hale getirmek gayesi göze çarpmaktadır. Acaba bu hadiseye bir toprak reformu manası verebilirmiyiz? Esasen ortada da böyle bir iddia olmadığına göre, toprak dağıtımı hadisesine böyle bir mana vermek doğru değildir. Hatta bu hadiseyi köylüye toprak dağıtımı şeklinde umumî bir surette ifade etmek de hatalı olabilir. Çünkü köylüye toprak dağıtımı işi toprak reformu politikasına dair bir mevzudur. O yaman Ege, Adana, Afyon Karahisar, Eskişehir, Konya gibi zıraatın pek ziyade geliştiği bu bölgelerde de topraksız köylüye toprak dağıtılması icap ederdi. Halbuki ziraî sermayedarların pek ziyade geliştiği bu bölgelerde, zıra-

(*) 8 şubat 1943 tarihli Vakıt gazetesinden.

Muço

Ayakların denizde, düşünürsün
Ve hürsün saçların kadar
Çirkin parmaklarını
Kulaklarını saklama benden.
Ellerinde koklamak isterim
İklimleri.
Ve çeşitli memleket şarkılarını
İşitmediğim hikâyeleri
Duymak isterim senin kadar.
Rüyalarını anlat bana
Beraber hatırlıyalım
Cömert deniz
Yosunlarına kadar.
Şarkı söyle rıhtımında
Kısmeti açık şehrinin.

Nevzat SUDİ

---

ata elverişli boş arazinin mevcud olamıyacağına kaniyiz. Eğer böyle olmuş olsa idi Konya, Afyon Karahisar, Eskişehir bölgelerinde, bu sene buğday ticareti yüzünden zenginleşen bir kısım köylünün diğer köylülerden veyahut köyde arazisi olan şehirlerden toprak almasına lüzum kalmazdı. Demek oluyorki ticarî bakımdan zıraata elverişli toprakların sahası tahdit edilmiştir. Pek tabii olarak yer yüzünde gözümüzün görebildiği her toprak parçası ticarî bir kıymet ifade etmez.

Burada rant nazariyesini hatırlamamak kabil değildir.

Yukarıya bir misal olarak saydığımız zıraat bölgelerinde, topraksız köylünün mevcut olduğuna şüphe etmemek lâzımdır. Meselâ Konyanın Dağ köylerinde topraksız veyahut mevcut toprağı kendisini geçindirmeğe kâfi gelmeyen köylülerin, Ege mıntakasına doğru, veyahut bulundukları bölgelerde zengin çifçilerin topraklarına akın ettikleri gerçek bir olaydır. Demek oluyorki bu bölgelerde toprak darlığı çeken köylüler mevcut bulunmaktadır. Bütün bu hadiseleri gözümüzün önüne getirirsek, köylüye toprak dağıtımı meselesinin henüz umumiyet itibarile bir toprak davası meselesinin halline doğru atılmış bir adım olmadığına hükmedebiliriz. Maliye Vekâletinin tatbik ettiği toprak dağıtımı işi, öteden beri mevcut olan boş araziye nufus yerleştirmek siyasetinden başka bir şey değildir. Bu itibarla toprak dağıtımı işini bir toprak reformu bile değil, bir iskân işi olarak kabul etmek daha doğru olur.

Cahit Saffet

Seyrüsefer Memuru

Çok işim var yapılacak dört yol ağzında,
Şoförlerle, vatmanlarla iyi anlaştık
Yol göstermek her birine, şehrin insanlarının
Sonra rahat el kaldırmak, el sallamak, selâm vermek
Eşe dosta, yabancıya,
Sabredişim güneşe, fırtınaya
Kazasız belâsız savmak için
Yaşanan günü;
Dört yolun can damarı benim elimde
Her gözümün bakışında bir can yoldaşım var
Dostunuzum, dostumsunuz
Şehrin bütün insanları,
Ne güzel şey canlı canlı yaşamak
Kaynaşan bir meydan ortasında.

Mustafa Seyit

Köroğlu Notları

Aklı selim, libası ilmi terk idende, halk içre baş uracak, Köroğlu suretinde görünüptür.

Köroğlu el âlem midir?
Köroğlu herkes midir?
*Eğer **K**öroğlu, **K**öroğlu ise;*
Bugünlerde aklını başına devşirüp
Efkârı çok derinlere düşürerek
Dağlara uğradığının resmidir!

Bazirgân dolu dağlara!..
Halk içre başka türlü giremez;
İki telli curaları
Başka türlü dile getiremez.

Bulanık havada kolay vurulur kervan ...
Malı canından tatlıdır ama bazirgânın.
Ve canı pektir.
Malına mal katmak için;
***K**öroğlunun haraca kestiği dağları göze alarak*
Kumaşını bire on satmak için ..
Ya büsbütün yüklenip
Ya büsbütün batmak için;
Düşlerini hayre yormuştur.
Canı dişinde,
***K**ervanı peşindedir.*

*Eğer **K**öroğlu **K**öroğlu ise;*
Bugünlerde aklını başına devşirüp
Dağlara uğradığının resmidir!..

YAŞADIĞIMIZ EDEBİYAT

JOSEPH ROTH

27 *Mayıs 1939 sabahı bir Paris hastanesinde, siyasi mülteci olarak hayata gözlerini kapayan J. Roth; geçen harp sonrası Alman edebiyatının belli başlı mümessillerindendir. Avusturya imperatorluğunun Szwoby şehrinde, 2 Eylûl 1894 tarihinde yahudi ana babadan doğmuş, Lemberg' deki Alman lisesine ve Viyana' daki üniversiteye devamederek Alman kültürünü ve garp dünyasını benimsemiştir. Çeyrek yüzyılı dolduran fikir hayatı; inişli çıkışlı grafikler çizen bir faaliyet gösterir. Yazı hayatına, Viyana' daki" Arbeiter Zeitung „gazetesine yazdığı makalelerle giren Roth, üslubundaki ve görüşlerindeki hususiyetle derhal alâkayı çekmiştir. Bir müddet sonra, ilk romanı olan (Savoy Oteli)'ni neşrettiği zaman kazandığı muvaffakiyet büyük oldu" 1923. Bu eserin hemen peşinden ikinci romanını, (Die Rebellion : İsyan)'ı neşretti „1924". Bu iki eser, genç Roth'un Alman edebiyatı için vadettiği büyük ümidi tahakkuk ettirdi. Aynı zamanda da, Farankfurter Zeituug gibi, zamanının en büyük alman gazetesine, seyahat intibaları yazıyordu. Bu gazetede kaldığı bir çok seneler zarfında dünyanın pek çok yerlerini, bu meyanda Sovyet Rusya'yı ve şimali Afrikayı gezdi. 1930 yılında, ona alman hudutları dışında ilk büyük muvaffakiyetleri getiren iki romanını daha neşretti. Hiob-Eyyub ve Radetzkymarsch isimlerini taşıyan bu romanları bütün dünya alâka ile karşıladı. Eyyub; çok sevdiği karısının bir akıl hastanesinde ölmesi neticesi düştüğü büyük iç sarsıntılarının mahsülüdür. Eserin kahramanı olan Mendel Singer isimli basit ve fakir bir Polonya yahudisi; dertleri, felaketleri ve sevinçleri, tanrısına isyanı ve pişmanlığıyla, hülâsa, bir insan iç dünyasının bütün zenginlikleriyle ve harikü-*

lâde bir nesir havası içinde gözlerinizin önüne serilir. Radetzkymarsch romanında da; Rothun güneşli hatıralarında, temiz çocukluk anlarında ve sadece iyi, bir masal kadar cazip taraflarıyla tanıyabildiği Habsburglar Avusturyası ve Viyanası bütün güzel cazip ve renkli âkisleriyle canlanır. Muharrir, bu romanını yazdıktan sonra kendini bu rüyanın yeniden canlaması fikrine o kadar kaptırmışdır ki, işi prens Otto'yu bir hükûmet darbasıyla iş başına geçirmeğe kadar vardırmış ve bu yüzden viyana polisi tarafından memleketten uzaklaşdırılmışdır.

Buhranlar ve maceralar dolu bir ömür geçiren Joseph Roth'un Alman edebiyatı için taşıdığı en büyük hususiyet; alman diline fevkâlade hâkim bir üslup kullanabilmiş olması ve bütün eserlerine nefis bir nesir damgası vurabilmiş bulunmasıdır. Onun elinde en basit mevzuların, işte bu sihirli kalemle sizi sürüklediğini görürsünüz. Eyyub romanının fransızca tercümesi çıktığı zaman; Temps gazetesinin edebiyat münekkidi, Roth'un Flaubert çapında bir üslup üstadı olduğunu yazmışdı.

Roth'un 1939 yılındaki olümü; patlamak üzere bulunan ikinci dünya harbinin kâbusu içinde çırpınan Paris'deki alman mültecileri muhîtinde derin âkisler bırakdı. Ona sâmimi bir cenaze merasimi yaptılar. Eyyub romanını sahneye tatbik ederek Pigall tiyatrosunda oynadılar. O tarihlerde, bir Alman mülteci gazetesinde çıkan şu satırlar bu derin sarsıntıyı samimi bir şekilde anlatır:".. Toprağın bol olsun Joseph Roth; mücadelemize devam ediyoruz. Ve belki de seni alıp götürmek için yine geliriz. O vakit seni memleketine, hürriyetine kavuşmuş yurduna taşıyacağız. Ve işte o zaman Radetzki marşı'nı çalacağız.

B. A.

Yaşamak Sevinci

Sabahattin EYÜBOĞLU

YENİ neslin, ister istemez aykırı eserleri üzerinde ekseriya şekil münakaşaları edilir; kıymet hükümleri verilir; fakat bu eserlerde, yarınki dünyamızı kuracak olan genç ruhların, yeni bir hayat anlayışının oluşmıya başladığı hesaba katılmaz. Bu yazının maksadı, kıymet hükümlerinin dışında kalarak, hergün gazete ve mecmualarda hayret, hiddet, alay, kayıtsızlık veya alâka ile okunan şiirlerdeki yeni İNSAN'ı tanımıya çalışmaktır. Aşağıya gelişi güzel sıraladığım örnekler, mümkün olduğu kadar tarafsız ve cömert bir merakla okunursa, edebiyatımıza giren yeni bir duyuş kendiliğinden görünecektir!

Yaşamak ne güzel şey, Tarantababu
N. HİKMET.

Ah, yeniden başlamak hayata,
Çocukluğa, aşka ve sanata
C. S. TARANCI

Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmeden penceremden.
C. S. TARANCI

Deli eder insanı bu dünya,
Bu gece, bu yıldızlar, bu koku,
Ve tepeden tırnağa çiçek açmış
Ağaç.
O. V. KANIK

Yaşamak!
Havada, suda, yerde yaşamak.
C. K. SOLOK

Soyun şehrin sana giydirdiği gömlekten
Ve gel benimle kaçalım, kaçalım...
Toprağa, ateşe, suya dönüş, tekrar
Havada başı boş, tüy gibi uçarak.
A. M. DRANAS

Açıl toprak, açıl!
Kurulsun sofralar!
Boğazına kadar usareye boğulsun tohum,
Yarılsın bereketinden dağlar
Gözümüz, gönlümüz doysun!
B. R. EYÜPOĞLU

Derimi sarıyor ılık bir buğu
Bahçesinde çıplak gezdiğim cennet;
Havayı şehvetle dolduran koku
Buğdaya dar gelen ambar, bereket
F. Ö. KESKİNOĞLU

Yatmak, uyumak, kalkmak ve
yaşamak.
M. CEVDET

Şimdi ne güzel yeni baştan
Yürümeye ve sevmeye başlamak.
M. CEVDET

Rabbim bir gök verdin ki bizlere
Rahatlanır kalbimiz her an yenili
ğinden -
Okadar sade, aydınlık, sonsuz,
Okadar kendiliğinden
F. H. DAĞLARCA

Yıldız arıyorum Gökler dolusu
Zaman oraya varmamış olsun
Çiçekler arıyorum dağlar dolusu
Bahçıvan kokusu görmemiş olsun
O. M. ARIBURNU

Potinlerime ve Paltoma
Teşekkür etmeliyim
Teşekkür etmeliğim
Karın yağmasına
Bugüne bu sevince
Kara bastığım için şükür
Şükür gökyüzüne ve toprağa
İsmini bilmediğim yıldızlara
Suya ve ateşe hamdolsun.
O. RIFAT

Bir araya getirilince biribirini aydınlatan ve tamamlıyan bu şiir parçalarının birer sanat eseri olarak değerleri ne olursa olsun birer fikir cümlesi olarak özleri açıktır. Hepsinden ve ayrı ayrı her birinden çıkan cümle şudur. "Yaşamak ne güzel şey !„ Bütün bir şair neslinin, zevk ve düşünce farklarına rağmen bir ağızdan söylediği bu şarkıda bir doğuş tazeliği keskin bir bahar kokusu var : Yeni bir tema karşısındayız.

Yaşamak sevincine yeni bir tema diyebilir miyiz? Bu sevinç insan ruhu ile beraber doğmuştur. Güneşe açılan her gözde yaşamak hızzının pırıltısı vardır. Dünyayı, gökyüzünü, renkleri, kokuları sevmemek mümkün mü ? "Yaşamak ne güzel şey„ diye haykırmadan yaşamış bir insan düşünebilir mi ? Bu duygu şüphesiz hayat kadar eskidir. Yeni olan bu duygunun edebiyata müstakil bir tema olarak girişidir. İnsanda nice duygular vardır ki edebiyata girebilmek için asırlarca beklemişlerdir. Çünkü edebiyata, duyulan şeylerden ziyade düşünülen şeyler girer. Düşünülen şeylerse bir takım kalıplara girmiye bir dünya görüşüne bağlanmıya mecburdur. 'Herşey söylenmiştir„ sözü çok aldatıcıdır, herşey söylenmiştir; ama aynı düşünce ile söylenmiş iki söz var mıdır ? "Yaşamak ne güzel şey ?„ derken her asır, hattâ her nesil başka başka şeyler düşünmüştür. Hayatı güzel bulurken ekseriya edebiyattan gelme bir hayat ve güzellik telakkisine bağlıyız : ne güzel dediğimiz şey, insanın hayata kattığı bir şeydir. Yaşamak sevinci evvelce şiire ancak başka temaların tali bir unsuru olarak girebiliyor-

du. Yani şair, hayatı herhangi bir fikir veya bir his dolayısile güzel görürdü; tabiat bir ruh halinin aynası veya dekoru olarak kıymet, kazanırdı. Dünya nimetleri üstün bir sevgiye eklenir, manevî kıymetlerin birer sembolü olarak edebiyata girebilirdi.

Yaşamak sevincini saadetle karıştırmamak lâzımdır. Saadet bir murada erişmenin, iyi sayılan bir hali yaşamanın doğurduğu bir histir, yaşamak sevinci ise sadece yaşamanın idrakinden doğan çıplak bir sevinçtir. Divan edebiyatımızda yaşamak sevincine çok yakın gibi görünen bir coşkunluğun ifadesi vardır; fakat baharın, aşkın, insan güzelliğinin, vuslatın, cem bezminin methiyelerinde kanatlanan şevk, hayat ve tabiat ötesinde, mecazi bir şevktir. Nefi'nin su gazeli yaşamak sevincine ne kadar yakın görünüyor.

Bahar erse yine seyri gülistan
olduğun görsem
Güzel seyreylemek uşşaka asan
olduğun görsem
Letafetten görünse asumanın
aksi her yerde
Çemende başka bir alem nümayan olduğun görsem ...
Safadan biribirin sinesin çâk etse
dilberler
Güzeller mestolup dest'i giriban
olduğun görsem.

Halbuki Nefi bu şiirinde hayatı ve baharı bazı beylik güzelliklere ve zevklere sahne olduğu için seviyor; gördüğünü değil, görmek istediğini arzuluyor. Yeni şiirlerde ise hayat mutlak bir güzellik, kendi kendine yeten bir saadet olmuş eski elbiselerinden soyunmuştur. Tabiatla insan ruhu bu şiirlerde uzun ayrılıklardan sonra kavuşmuş gibidir. Artık şairin, tabiatı sevmesi için güzel mevsimlere, "şairane„ manzaralara, elverişli ruh hallerine ihtiyacı yoktur. Her ihsas kendisine bir cennet kapısı açabilmektedir. Gerçi yaşamak sevinci de müstesna bir anda bir lahzada dünyayı kucaklıyan ruh aydınlığında duyuluyor; fakat bu an, bu yeni ruh aydınlığı zengin bir ilhamdan ziyade çıplak bir müşahedeye benziyor. Şair yaşadığı anı zenginleştiren düşünceleri değil, onun kendisini anlatıyor:

Ne içindeyim zamanın
Ne de büsbütün dışında
Yekpare geniş bir anın
Parçalanmaz akışında

A. HAMDİ TANPINAR

Bu anı eskisi gibi hatıralar, sevgililer, tanrılar değil sadece varlığın, varlığı duyuşun lezzeti dolduruyor. İnsan birdenbire kendini dünyanın zengin hayatına karışmış, yaratılışın sırrına ermiş sanıyor; yeniden ve hiçbir

şeyi düşünmeden doğar gibi oluyor :

Düşünmeden sevdiğimiz bir anda
Birdenbire başlıyan gökyüzü.
OKTAY RİFAT

Yeni şiirlere sanki hisler değil, ihsaslar hakimdir. Renkler, kokular, şekiller adeta dimağa girmeden, tedailere bürünmeden birer sembol haline gelmeden yakalanmış gibi çiy ve tazedir. Bir nekahat havası içindeyiz. Sıhhat arzusunun sarhoş ettiği ruh, tabiatı keskin hasselerle kucaklıyor, hayat sevgisi bir iştah haline geliyor; tıpkı nekahatta oldugu gibi en basit hadiseleri, en mütevazi dünya nimetlerini hayranlık ve şükranla karşılıyor ve yalnız yaşamak sevincile kanatlanıyor. Yahya Kemal'in :

His var bu alemde nekahat gibi tatlı
Gönlüm bu sevincin helecanile kanatlı.

derken duyduğu his bu şiirlerde her an duyulmaktadır. İnsan herşeyi yeniden görür gibi oluyor; dünyayı gören gözlerine, toprağa basan ayaklarına, tabiatla sarmış dolaş olan vücuduna şükrediyor. Hemen söyliyelim ki bu şükran ve hayranlık duygusu yeni şairi tabiatın fevkinde hiçbir mefhuma götürmüyor : hayatını hiçbir üstün kudrete bağlı ve borçlu görmüyor. Kendisini tabiatın bir cüzü olarak idrak ediyor; onun ahengine karışıyor ve adeta kendi kendine şükrediyor :

Ne duysak sesimizdir
Ne görsek benzer bize
Hiç şaşmayan bir saat
Gibi işler tabiat
Uyarak kalbimize.
N. F. KISAKÜREK

Aynı şükran ve hayranlık duygusu ve ifadesi mistiklerde vardır. Fakat onlarda yaşamak sevinci değil, bilakis hayattan ve dünyadan sıyrılmanın sevinci vardır. Yeni şiirlerde gökyüzü boştur; daha doğrusu yalnız yaşamak sevincile doludur. Allah bütün meleklerile birlikte gökleri bırakıp gitmiş, eski şiirin mavi boşluğa yerleştirdiği hisler, fikirler ve hayaller de yeni hayat rüzgârının önünde tutunamamıştır. Gökyüzü "birdenbire başlıyan„ bir sevinç gözler için bir bayram, ruh için alabildiğini geniş bir renk, bir lezzet .. ve işte o kadar. Şimdilik içinde sevgililere bile yer yok. Şimdilik diyorum çünkü gökyüzünün boş kalmasına imkân yoktur; daha şimdiden her şair gökyüzünü yeni bir ülküyle doldurmıya yelteniyor. Bunlar arasında en ümitsiz işe girişmiş olan Fazıl Hüsnü Dağlarca'dır; çünkü o göklerdeki eski Allahı yeniden görmek istiyor.

Sabahattin EYÜBOĞLU.

TENKİT

SANAT KONUŞMALARI

HAKKINDA (*)

İhsan DEVRİM

NURULLAH Berk, muhtelif mecmualarda çıkan makalelerini "Sanat konuşmaları„ ismi altında bir kitap halinde topladı. A. B. neşriyatının dördüncü halkasını teşkil eden bu eser, kitap dünyamızın bomboş duran bir köşesini doldurmağa çalışıyor.

Kitap iki kısımdan müteşekkildir. Birinci kısımda : "Sanat mevzuunun nankörlüğü„ "Her şeye rağmen sanat„ "Sanatın bu günkü durumu„, "Bir klâsisizme doğru„, "Klâsisizme hakkında notlar„ "Tabiat ve taklit„. İkinci kısımda : "Resim sanatimize umumî bir bakış„, "D grubunun on yılı„, "Şeker Ahmet Paşa„, "Nazmi Ziya„, "Muhiddin Sebati„, "Hâle Âsaf„, "Sanat ve Devlet„ mevzulu yazıları buluyoruz.

Görülüyor ki; kitabın birinci kısmında umumî olarak sanat meselelerine temas edilmektedir. Bu kısımdaki yazılardan ilk ikisini istisna edersek, diğerleri üzerinde bir hayli durmak ve hattâ ciltler doldurmak mümkündür. Biz; burada kısaca okuyucuya bir fikir vermeğe çalışacağız. "San'atin bu günkü durumu„ 18'nci asırdan bu güne kadar plâstik san'atların geçirdiği safahatı, kitabın müsaadesi nisbetinde sarih olarak anlatmaya çalışıyor. Biz o kanaatdeyiz ki; Nurullah Berk'in bu yazısında, birer taslağını çizdiği Ekollar hakkında, Türk münevverinin kısmı azamı alâkasızdır. Onlar için resim, muharririn dediği gibi, yanlış bir klâsik görüşü ile tabiata benzeyendir. Ondan ötesi hezeyan ve küfür ... Bu münevverleri düşünürken, insan bir tedai ile Sezan ve Van-Gok'u hatırlıyor. Vakıa, plâstik san'atlar grafiğinde bilhasa 19.ncu asrın ikinci yarısından bu güne kadar nispetsiz irtifalar görülmüştür.

(*) A. B. Neşriyatı. 125 krş.

Fakat, bunların hiç birini gayrı mantıkî kabul edemeyiz. San'at sosyeteden müteessir olur. Onu, bu çerçevesi içinde mutalâa etmek lâzımdır.„ San'atin bu günkü durumu„ halâ böyle düşünenlere bir ders, bir vuzuh teşkil eder sanırım.

Kitabın birinci kısmı plâstik san'atleri seven, fakat onun hakkında heman heman çok az bilgisi olan genliğimizeve rebileceğimiz ilk etüd dür, Şayet Nurullah Berk ilk iki makalesinden sonra sadece "plâstik„i izah eden bir kaç notu bu araya sıkıştırsaydı, iş büsbütün tamam olacaktı. Çünki, biz çocuğumuz heuüz onu bilmiyoruz.

Bu yazımda daha çok kitabın ikinci kısmından bahsetmek istiyorum. "Resim san'atimize umumî bir bakış„ Türk resminin kısa bir tarihçesidir. Türk resminin tarihini yazarken, minyatür'ü ve Ankara Etnografya müzesindeki bektaşi eserlerini bir tarafa bırakarak, doğrudan doğruya Şeker Ahmet Paşa ve arkadaşlarından başlamak en doğrusudur kanaatindeyim. Hemen hemen bir asırlık bir zamana sıkışan Türk resim tarihî maalesef toplu bir kitap halinde mevcut değildir. Sami Yetik'in "Ressamlarımız„ isimli eserinin birinci cildi kısa tercümei hallerin bir araya gelmesinden ibarettir ki, bu eserde adını ve fotografını bulduğumuz ressamlarımızdan bazılarının henüz bir tek eserine bile tesadüf etmek mümkün olmamıştır. İkinci cild ise, henüz intişar etmemiştir.

Resmimizin tarihçesini çizdikten sonra, Nurullah belki istiyerek, belki tesadüfle Türk resminin üç devrinin hemen hemen başına geçmiş dört sanatkârımızı takdim ediyor. Bu gün dördü de hayatta olmıyan bu güzide Türk ressamları: Şeker Ahmet-Paşa, Nazmi Ziya, Muhiddin Sebati, Hale Âsaf'dır.

Klâsik devre diye isimlendirebileceğimiz ilk devre ressamlarımızın başında, kanaatımca Ahmet Ali Paşayı saymak icabeder. "Karacalı peyisaj„'ı ve Bay İhsan İpekçi'nin koleksiyonunda bulunan "Çiçekler„ Natur mortiyle, Şeker Ahmet Paşa devrinin hakikî Türk resmini yaratmış ve geleceğe sağlam bir temel taşı koymuştur. Bu devirde Miralay Süleyman Seyid Bey de ihmâl edilemez. Ne yazık ki bu üstatların eserlerini ancak fırsat bulunca hususî koleksiyonlarda seyredebiliyoruz. Dolmabahçe resim ve heykel müzesi kapılarını kapattı. Ne yazık...

İkinci devre, ki, bu devrenin başlangıcını Türk Empresyonistleri diye isimlendirebiliriz. Bunların başında bilâ tereddüt Nazmi Ziya'yı görüyorum.

Nazmi Ziya, Türk resmine yepyeni bir palet getirmiştir. Gü-

neşi âdeta terennüm eden bu şair ressam, fırçasını o kadar bilerek ve imanla kullanmıştır ki, geriye bıraktığı yüzlerce eserini en sıkı bir tasnife tâbi tutarsak, ancak sekiz on parçayı kadro harici edebiliriz. Bu da her sanatkâra nasip olmıyacak bir mazhariyettir. Arkadaşlarının deseni zaiftir dedikleri Nazmi Ziya, hiç de bu hücumlara hak kazanmaz? "İnekli peyizaj„'ında bir desen mükemmeliyeti kendini açıkça göstermektedir.

Muhiddin Sebati ve Hâle Âsaf... ikisi de çok genç yaşında kaybedilen iki büyük artist. Türk resmi bu ikisinin matemini ebediyen tutacaktır. Birkaç eserle kendisini tanıdığımız Muhiddin Sebati yaşasaydı, resmimizin dünya çapında iftiharı olabilirdi. Dolmabahçe Resim ve Heykel Müzesindeki "Natür Mort„'u, "Elbiseler„'i ve Sisli Ankara peyizajları klâsik mânada en kuvvetli eserlerdir. Nurullah Berk'in Muhiddin için yazdıkları tamamen yerine masruf bir kadirşinaslık nişanesidir. Hâle Âsaf da, en olgun eserlerini verememiş olmasına rağmen, yeri henüz doldurulamamış bir ressamımızdır. Nurullah'ın bu dört ressamı takdimi, hakikaten yerinde ve objektif bir görüşledir. Ve okuyucuyu bizde de bir şeyler varmış da haberimiz yokmuş diye düşündürecektir. Bunu düşünen okuyucu, kazanılmış demektir.

Kitabın son parçası "Sanat ve Devlet„ mevzuunu ihtiva ediyor ki, bu yazıya başlıbaşına bir makale ayırmak istiyorum.

Eseri okuyucuya kısaca tanıttıktan sonra, kapak, tertip ve baskısındaki nefaseti tebarüz ettirmek isterim. Yalnız tertip hataları biraz fazla göze batıyor. Fakat bu, esasa taallûk etmiyen bir iştir. Netice itibariyle Nurullah Berk'i ve A. B. neşriyatını hazırlıyanları tebrik ederim. "Sanat Konuşmaları„, gençliğimize seve seve tavsiye edebileceğimiz nadir eserlerden biridir.

İhsan DEVRİM.

GELECEK SAYILARDA HİKÂYE:

KiR SPiRO

Samim KOCAGÖZ

HAFIZ YUNUS

Kemal BİLBAŞAR

MASMAVİ DÜNYAMIZ

— HİKÂYE —

Bürhan ARPAD

KAPALI çarşıdan geçiyordu. Çiğ ışıklı vitrinlerden renk renk, boy boy ve her cinsten öteberi, kaldırımlara taşyordu. Çarşının iki ana kapu arasındaki bu bozuk yola ; tepe camlarından yer yer ışık parçaları dökülüyor ve alacalı bir kaynaşmanın bütün tozu ve gürültüsü kubbede duruluyordu.

Orta boylu, uzunca yüzlü, bakışlarında dalavere sezilmiyen adam; dalgın ve düşünceli, vitrinlerin önünde uzun uzun duruyor, satıcılara hayretle bakıyor, yanından geçen herkesle konuşmak ister gibi dudaklarını kımıldatıyordu.

Ve bütün bu tozlu ve alacalı insan seli onun farkında bile değildi. Gelen geçeni kolundan çeken tezgâhtarlar, itişe kakışa ve müthiş bir acele ile akıp giden yüzlerce insan, cıyak cıyak bağıran seyyar satıcılar; hep kendi dünyalarında ve bu ufak dünyalarından başka her şeyin dışındaydılar.

Genç; çok sevdiği şeylerden ayrılacak insanın hüzünlü tebessümü dudaklarında; bu çok renkli, uğultulu ve kubbeden dökülen ışık tozları ile yer yer parçalanan bu romantik tabloyu kucaklamak ve beraber götürmek istiyordu, sanki. Masmavi gök yüzünden koyu gölgeli çınar altlarına kadar ve ekşi kolkulu yan sokaklarından; geniş, aydınlık meydanlarına, cırlak hoparlorlü sinema kapularına, köprü altına, parlak boyalı kadınlarına; kedilerine, köpeklerine kadar, ömrünün havasını dolduran bütün bu şeylere sımsıkı sarılmak ve hiç ayrılmamak ne güzeldi.

Uzun ve dar bir bahçe yolu hatırlıyordu. Kendi boyunu çok aşan sırık fasulyaları arasında ufak sepetiyle fasulye toplamıştı. Taşırken merdivenden testiyi düşürmüş ve bacağını yaralamıştı. Hâlâ yeri duran bir yara izi kaldı, fakat acıdığını hiç hatırlamıyor. Asma kabakları sallanan çardağın altında çamaşır yıkarlardı. Eve girilen iki basamaklı merdivenin yanındaki pembe ve mavi ortanca kümelerini hiç unutmadı. Bir defa evden birisinin yüzüğü kaybolmuştu. Bahçenin her tarafında uzun uzun süren bu araştırmanın heyecanı, canlı ve mayhoş lezzeti hâlâ ve bütün berraklığıyla duruyor. Hep bir ağızdan «şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi» diye aramışlar, aramış-

lardı. Yukarıdaki sofada karmakarışık sıralanmış ve şimdi hiç birini hatırlamadığı oyuncakları arasında anasıyla babasının gürültüleri, kavgaları ve bir türlü durulmak bilmiyen hırçınlıkları bu masmavi dünyasını yer yer karartan bulutlardı. Bahçede kurban kesilirken içeri kaçardı. Ve, etraftakilerin bu hareketini sezdiklerini hiç istemezdi. Daha sonraları; kocaman dallar, yeşil kümeler, tektük damlar arasından parça parça ve bütün sükûnu, şiiri ve hırçınlıklarıyla her an değişen denizi kucaklıyan koskocaman köşkte de anasıyla babasının mücadeleleri hep sürüp gitmişti. Sık vişne fidanlığı altındaki boylu çimenler, kümesin etrafını kaplıyan alev kırmızı veya benekli gelincikler. Tuza batıra batıra yedikleri çakal eriklerinin lezzeti. Bu mavi ve kendi dünyasında beliren ilk insanların harikulâde dehşetini şimdi öyle acı hatırlıyor, ki. Aşağı bahçenin nihayetindeki çöplüğü ürke ürke eşeliyen ve pırasa sapları veya küflenmiş ekmeğe kadar bütün kedi köpek nafakasını titriyerek ağızlarına atan ve etraflarına korkarak bakan bu iskelet gibi, bu gölge gibi, takır takır ve loş şekiller; masmavi dünyasını altüst eden, körpe beynine yığın yığın istifhamlar dolduran ilk sert çizgilerdi. Sıcak öğle üstleri, tavukların sokaklarda gıdıkladığı,sıcak ve güzel kokulu kırların herşeye sindiği bu mavi dünyada kan ter içinde kalıncıya kadar koşmak, küçük dereye kâğıttan yelkenliler bırakmak, ağaç gölgesine sığınmış çayırdaki kazları ürkütmek ve tuza batıra batıra, çakal eriklerini ısırmak hep arkadaydı,şimdi.

Çarşının; alacalı bulacalı vitrin ışıkları, hazır kutu esvapları, baygın baygın esanslar, salkım salkım uçuşan kumaşlar ve şıklığa bayılan bu insan selini hayran eden bütün bunların dekorundan sıyrılıp da kapuyu aşınca duraklıyıverdi. Keskin ışık gözlerini almıştı. Ve çarşının buğulu havasından geçerken kendini kaptırdığı rüyadan bir el onu çekmiş ve tekrar bu çiğ, bu çıplak aydınlığın ortasına bırakıvermişti. Rastgele yürüdü. Eğri büğrü sokakları, çirkefle rengi değişmiş kaldırımları geçti. Kirli piyazcı dükkânlarının veya kahvelerin önüne oturmuş insanlara, câmi avlularını dolduran güğercinlerin musikisine, çarpık cumbalı evlerin arasında nane suyu, melise ruhu satan ufak tefek ihtiyarın gölgesine hazla bakıyordu.

Böylece deniz kenarına indi.

30 yaşını bu gün bitirmişti. Ve sanki bu gün, yaşıyacağı sayılı yılların sarsıntısı ile birden otuz yaşının bütün canlılığını, kımıldanma ve hareket kabiliyetini çarşının alacalı ve buğulu havasında bırakıvermiş gibi hep mavi dünyasına kaçmak istiyordu. Amma bu mavi dünya; insanların bir merhale saydıkları otuz yıl dönemecinin arkasına saklanıyor ve hiç geri gelmiyordu. Çocukluk, delikanlılık ve gençlik sadece güzel taraflarıyla bu mavi sisin arkasından gülümsiyordular. Sünnettin acısını hiç hatırlamıyor, fakat kalabalık düğün evini,

hediyeleri, hokkabazı, komşu kadınların renk renk süslerini, bütün vuzuhuyla yaşıyordu. Mektepte cezaya kaldığını, iyi çalışmadığı derslerde hocanın gözüne ilişmemek için titriye titriye zili nasıl beklediğini aklına bile getirmiyor, fakat arkadaşlarıyla dersten kaçtığı zaman parkta geçen kısacık anları, nefis bir içki gibi hâlâ tadıyor. Şimdi kahkahalarla gülünecek kadar gülünç bulduğu ilk sevgisi; ıslak sonbahar kaldırımları, bozacı sesleri uzıyan tek ışıksız geceler, pırıl pırıl minareli ramazan akşamları ve uzaklarda... ifşa edilen bir sır heyecanıyla sükûtta dağılan kilisenin saati, harikulâde... hiç, amma hiç bulamıyacağı hayallerdir şimdi. Önündeki dümdüz, masmavi; insanda, üstünde tıpış tıpış karşıya geçmek isteğini uyandıran bu deniz; bütün rengi, kıvrımları, şiiri ve hırçınlığıyla, şimdi dönemecin arkasında kalan otuz yılını parça parça rüyalaştıran bir büyü gibidir. Yıllar, hafta ve saatlere, dakikalara, saniyeye dağılıyor. Masmavi, başkalarına anlatılamıyan, fakat hepimizin en büyük hazla tattığımız şeyler kadar harikûlâde bir dünyada erimek isteği genç adamın içini öyle kuvvetle sarıyor ki.

Soluk soluğa trenler, hallerinden umulmaz gürültüler çıkaran tıknaz ada vapurları, yelkenliler.. birkaç kuş ve bir tayyare geçiyor. Fakat bütün bunlar şu anda gencin içini kaplıyan buğulu dünyada tek bir çizgi bile bırakmıyorlar. Sadece, uçsuz bucaksız sükûn ve iyilik dolu bir mavilik uzanıyor önünde. Ve bu sonsuz mavilikte, simsiyah, karakuru bir çingene, avurtlarını bütün nefesi ile şişirerek zurnasını öttürüyor. Kimin çaldığını pek iyi seçemediği bir dümbelek durmadan çalıyor. Şişirme düdükler; tertemiz, pırıl, ipince çığlıklar. Davulcunun önünde giden koyu siyah, boru gibi uzun fesli adamın sırığında dalga dalga uçuşan renk renk, boy boy yazma mendiller. Mavilik kadar tertemiz ve parlak çocuk sevincinin uçuştuğu yamru yumru, eğri büğrü sokaklar. Uzun sırığın ucundaki yazma mendilleri büyük bir ehemmiyetle savuran koyu siyah fesli adam nağreyi basıyor: Tulumbacılaaarr. Kafesler aralanıyor. Cumabaya çıkmağa çabalıyan cıvıl cıvıl çocuk başları. Büyük tokmaklı kapının arkasındaki heyecanlı terlik sesleri. Sişirme düdükler. Macuncular, horos ve kuş şekerleri.

Atlı karıncanın memeli beygirleri hep dönüyor ve kayık salıncaklar durmadan havalanıyor.

Otuz yaşını bu gün arkada bırakan, orta boylu, uzunca yüzlü ve bakışlarında dalavere sezilmiyen genç, bir şeylere karar vermiş gibi, oturduğu yerden doğruluyor. Cıgarasını yakıyor. Parkı hızlı hızlı geçiyor. Tramvayla Beyoğlu'na çıkıyor.

Ve... renkli resimleri ile caddeyi boğan meşhur sinemanın ilân ettiği en harikûlâde, en nefis ve şaheser filimi, bütün şehir halkı gibi, kaçırmamak için gişeden bir balkon bileti alıyor.

AYKIRI

Mircea DAMİAN
Cavit YAMAÇ

PROLOG

D. Kasabasının mezarlığı, Pazaryerinin seviyesinden otuz metre kadar yüksekte bir bayır üstünde ve istasyonun arkasındadır.

Bu nevine münhasır dinlenme müessesesinin etrafını büyücek bir orman çevirir. Gençliği ve kartlığı olmayan, dikenlerle karmakarışık, karamıklarla kararmış ve keçilerin alt üst ettiği bu ormanın kuytu yerlerinde kasabalılar ölülerine yas tutar ve sevişirler.

Mezarlığa sadece yaya ve ağaçlara tutunarak çıkılır.

Etrafındaki bayırlar dimdiktir. Patikadan biraz daha geniş bir tek yol dikine doğru kasabanın kenarından tırmanır ve mezarlığı umumhaneden ayıran derenin üstündeki tahta köprüden geçerek ilerler. Bu yol, bir yılan gibi kıvrılıp dikenleri, bir iki yerde kırılıp kayar bayırın eteklerindeki tozun içinde yüzerek yorgun argın nihayet mezarlık bekçisinin kapısına varır.

Ölüler bu yoldan getirilir.

Ölü arabası, ancak köprüye kadar gelebilir. Burada sandukayı dört kuvvetli adam omuzlar, peşine de cenaze merasimine iştirak eden halk takılır.

Boşaldığı, yalnız kaldığı için ölü arabasının dönüşü daha hazindir.

Güzel havalarda tırmanış çok güç fakat kazasız gölgelerde sık sık mola verilerek yapılır.

Yağmur yağdığı zaman veya kış günlerinde kar biraz don olursa yol uzun, sanduka çok ağırdır. Kazalar olur. Bunlar ufak fakat kötü ve zahmet vericidir. Meselâ dört adamdan birinin, çok dikkat ettiği için, ayağı kayar, bulamadığı bir desteği ararken muvazenesini kaybeder ve yükünü koyuvererek kapaklanır. Diğerleri de hepsi birden yahut teker teker yere serilir ve sanduka oradakilerin şaşkın bakışları önünde aşağı doğru bütün süratiyle tekerlenir.

Birçok defalar sandukadan fırlıyan ölü, derenin kabarmış su-

larında, elbiseleri sırsıklam ve kıravatı çarpılmış bir halde avlanır.
Ölüyü teşyi etmiye gelenlerden biri:
— Hayatta ne kadar da dürüst bir adamdı!... diye esef eder.

•

Marin Dogaru, istasyonun arkasında duvar gibi yükselen bayırı çıkıp, fundalıklar ve dikenler arasında ilerliyerek yukarıya saat 7,32 de, tam Cluj treninin hareketinde varırdı. Orada bir dakika duraklar, Someş'in daima sakin, her ilk bahar ve son baharda sessizce kırlara yayılan sularını seyrettikten sonra mezarlığa doğru ağır ağır ilerlerdi.

En doğru ve kısa yoldan gitmezdi. Treian sokağının kenarındaki taraftan geçerek her girişinde aynı mühendis hatasını bulduğu muhteşem mermer kabristanın önünde duraklayıp, bekçinin odasına gider, mukaddemesiz aynı suali sorardı:

— Bugün bir başkasını getirdiler mi?

Bekçi vaziyete göre cevap verir, sonra ayrılırlardı.

MONOGRAFİ

Bir taşra kasabasının umumiyetle iki mühim şeyi vardır. Eski bir abidesi ve parkı. D. kasabasının da 1400 yılında inşa edilmiş bir kilisesiyle, Şimal tarafına doğru, Someş nehri boyunca uzanan bir parkı vardır. Bu park biribirine giren iki kısımdan müteşekkildir. Bayır tepesindeki kısmında şairler, kız talebelerle erkek talebeler, üniversitelilerle dullar buluşur. Alt tarafta bulunan kısım ile yüksek sosyete, ve emirberlerle hizmetçiler içindir. Bu kısımda bir tenis sahası, resim mektebi, yüzme havuzu ve askerî mahfel bulunur. Cenub'a doğru, park, galiba, Adliyenin hapishanesine bitişiktir.

Kasaba, herhangi bir taraftan veya tayyareden seyredilince göze umumî bir manzara arzetmemektedir.

Senede iki defa zorla sakinlerinin evlerine hücum eden bir çok çayların tecrid ettiği bu kasaba darmadağınık ve bir tarafta kısılıp kalmıştır. Bundan ötürü, kasaba, sadece parçalar halinde görünür. Esasta, âbideye benziyen kilise ve bunun etrafına sıralanan evlerden mürekkeptir. Sonra, kasaba, asfalttan istasyona kadar iner, şimali garbiden birkaç iktidar sahibinin oturduğu taraftan geçer, Tümen komutanlığına uğrar, Maliye şubesine hatır sorar, hiçbirinin hatırı kalmasın diye, sırayla, katolik kilisesinin önünden, Lüteran katedralinin yanında, yahudi havrasının da önünden geçer, sonra haftada iki defa kıvrılıp iki taş döşeli so-

kaktan, sırayla, her iki sinemaya eğlenmiye gider. Mütebaki kısmı, kasabaya, sadece maliye şubesi ve karakolla bağlıdır. Bu taraflar, merkez tarafını bilmez, çünkü bayırlar arkasında gizlenir, civarındaki köylerden iaşesini temin eder ve sadece sinemada intihaplarda ve kıralın ziyaretlerinde görünür.

AVARENİN TAKDİMİ

Marin Dogaru D.-ye uğramıştı çünkü kasaba yolundaydı : Bistritza'dan geliyordu. Bistritza'da yolundaydı : Vatra Dornei'den geliyordu. Her şehir ve her kasaba onun önünde belirmiş o da herbirinde kalmıştı. Bazılarında daha az, bazılarında ise biraz daha fazla. Bistritza'yı da diğer bütün şehir ve kasabaları terkettiği sebeplerden terketmişti : yani sebepsiz.

D.'ye de yine öyle gelmişti : Sebepsiz ve hiç kimsesiz. Açtı, hiç eşyası yoktu, ve biletsiz seyahat etmişti.

Güneş, güzel çiçekler, güzel kadınlar, ve ilkbaharın üstünde olduğu halde o kederliydi. D.-ye ilkbaharda gelmişti. İlkbahar, öğleyin.

Gündüz mü ? Hayır; hangi gün geldiğini bilmiyordu. Esasen hiçbir şeyi hatırlamıyordu : Acaba D.-ye ilkbaharda mı gelmişti? Belki yaz ortasında belki de sonunda gelmişti. Sadece, bol ışıklı ve sıcak bir günde gelmiş olduğunu biliyordu. Kederliydi de. Her tarafta da üzücü bir sükûnet. Kederli oluşuna içerliyordu.

— Fakat neden ? diye kendi kendine soruyordu.

Bu suali birçok defalar sormuştu :

— Fakat neden ?

Yahutta :

— Ne Allahın belâsı var üstümde ?

Bu suallerin üstünde bazen tesadüfen ekseriyetle ısrarla duruyordu. O ân tamamile manasız olan bu hüznü izaha kalkışıyor ve imkân nispetinde onu avutmıya uğraşıyor derhal bir sebep, bir vesile, bir değil bin bahane araştırmıya başlıyordu. Fakat bu daha fazla kederlenmekten maada birşey yapamıyordu.

Kendi kendine :

— Her şeye rağmen sonbahar değil ve yağmurda yağmıyor... diye söylendi.

Solunda, ağaçlar arasında, yukarıda : mezarlık. Kasabaya doğru gidiyordu. Ağır ağır yürüyordu. Yani, neden, acele etsin? Onu kimse beklemiyor ve hiçbir işi yoktu. Burada esasen hiçbir

iş yapmak niyetinde değildi. Daha uzaklara gidebilirdi. Meselâ Cherla'ya veya Cluj'a.

Birisine :

— Orası kasabanın hamamıdır değil mi ? diye sordu.

Evet.

Burası bir fabrika veya bır depo da olabilirdi; - yahutta kasabanın hapishanesi. Veya hastane. Bina herşeye benziyordu. Onu, bu, pek alâkadar etmiyordu. Fakat rastgeldiği bu adamla lâf etmek ihtiyacını şiddetle hissediyor, çünkü adam taşkın bir tecessüsle onu süzmüş ve mübalâğalı bir şaşkınlıkla onun yüzüne bakmıştı. Adama doğru, mütebessim bir çehreyle ilerledi. Tebessüm etmek niyeti yoktu, fakat yabancı birinin karşısında birşey yapması lâzımdı.

Ona doğru ilerlerken, kendini takdim etmenin daha münasip olup olmıyacağını düşündü. Bunun lüzumlu olduğuna karar verdi, fakat... unuttu.

Adama :

— Bana bak, dedi, benim öyle uzun boylu seyredilmek pek hoşuma gitmez.

Halbuki başka birşey söylemek istemişti. Tekdir olmıyan bir şey, çünkü bu adamı hiç tanımıyor ve ona doğru tebessümle ilerlemişti.

— Hiç hoşuma gitmez... diye tekrar etti.

Artık kederli değildi. Sinirliydi. Karşısındaki de bir adam değil, bir sebep, bir bahane, bir vesileydi. İnsandan gayri herşeydi. Marin Dogaru, sanki o adamın yüzünden, o güzel günde o kadar kederliymiş gibi, onunla sokak ve günün ortasında hırlaşmak, döğüşmek arzusuyla yandı. Adam ise biraz korkmuş biraz şaşırmış bir halde onun karşısında duruyordu. Nihayet bir şeyler söylemek için ağzını açtı. Belki af talebedecekti belki de küfredecekti. Fakat, Marin Dogaru, birdenbire ondan uzaklaştı. On adım kadar ayrıldıktan sonra, birden yerinde donakalmış gibi ayaklarını asfalta saplıyarak, yabancıya doğru döndü ve sol eliyle kasabayı göstererek :

— Bu yol kasabanın orta yerine gider değil mi ? diye sordu.

Adamcağız ilkönce başını eğmek istedi, fakat sonra o da bir tebessüm takınarak tastik etmeyi daha münasip buldu.

— Teşekkür ederim... Yine görüşmek sevincini ümit ederim...

— Böyle sevinç !...

Muhakkak olarak rastlıyacağı bu yabancı, başını sallıyarak

KİTAPLAR MECMUALAR

KITAPLAR

Yârenlik

Rifat Ilgaz, yirmi kadar şiirini küçük bir kitap içinde toplıyarak neşretti. (*)

Bu kitabın bu günkü edebiyatımız üzerinde iki bakımdan ehemmiyeti vardır:

1 - Bir kaç senedenberi "Yeni„ye parşı "Eski„ lerin dilinde en kuvvetli koz olarak kullandıkları şey Eser meselesiydi. Dünyanın her bucağında Yenilik davasına karşı sanat softaları daima set çekmiye çalışmışlar ve efkârı umumiye üzerinde menfi propaganda cereyanları yaratmak gayesile her çareye baş vurmuşlardır. Yenilik aleyhinde dolaşân bu hareketlerin henüz devam edegeldiği bir zamanda sadece zarf olarak değil fakat mazruf olarakta "Yeni„ olan Rıfat Ilgazın, bu kitabı neşretmesi "Eski„ taraftarlarına bir cevap olmaktadır.

2 — Bilhassa bu gün için Sanatın biriçtimaî fonskiyonu olduğu münakaşa götürmez bir şekilde tebellür etmiştir. Rıfat Ilgazın kitabı bu çok yeni

(*) A. B. Neşriyatı: 1943. 50 Kuruş.

---

istasyona doğru gitti. Marin Dogaruda ellerini pantalonunun ceplerine sokarak ileri doğru yürüdü. Artık ne kederli ne de sinirliydi. Sadece yalnızdı. Daima hissetmiş olduğu bu yalnızlık ne kadar da acaipti. O bunun karakterinden fazla kafasının eseri olduğunu biliyordu. O, sadece, ruh olarak dünyadan ötede değil, fakat insan olarak ta süzdüğünü biliyordu. Bunun tamamile manasız birşey olduğunu da idrak ediyordu, çünkü bakan insanın insan dediğimiz şeyden pek farkı yoktu.

Lüzumundan fazla uzun olan ellerini kâh teker teker ve kâh ikisini birden ceplerinde veya arkasında tutardı. Onun en müessir tarafı başıydı. Başındaysa ; - gözleri.

Marin Dogaru'nun gözleri, iki doğru hat gibi çatık duran kaşların altında, parlıyor ve bakışları o bir kadını veya bir çiçeği bile hayranlıkla seyrettiği zamanlar bile ortalığı delik deşik ediyordu. Bakışları, fena, korkunç veya düşman değildi ; sadece "sert„ti. Uzaktan derhal hissedilen, herşeyi ölçen, anlayışlı bir bakış. Bu bakış bazen korkutan, ekseriyetle ürküten, hafızada kalan ve insana ruyalarında bile yetişebilen bir bakıştı. Ona bir çok defalar çirkin baktığı söylenilmişti.

— Çirkin mi bakıyorum ? diye hayret etmişti.

İcabettiği zaman tabiidir ki çirkin bakacaktı.

Mircea DAMİAN

sanat anlayışını ifade etmekle yirminci asır Türk şiirinin bir karakteristiğini gösterir. Ve eser bu vadide en iyi örneklerden biridir.

Kitap 1940, 1941, 1942 yıllarında telif edilmiş şiirlerden müteşekkildir. Şairin bu üç senelik mesaisini mukayese edebilmek için buraya her yıla ait bir kaç mısra alıyorum! "Şehir Kenarından„ isimli şiiri:

Kimlerin işi arkasındasın,
Kimden gelir ekmek paran ?
Bekler akşam olunca
Odanda acıkmış mangalın.
Kalsın keten mendilinde
Yorgunluğu günlerin.

Şiir burada bitmiyor, fakat insan hayatının en zarurî şartlarını şu bir kaç mısrada görüldüğü kadar kuvvetli tesbit edebilmiş pek az sanatkâr vardır. Şiir ile şairanelik tamamen bir birinden ayrılmışrtır. Doğrudan doğruya hakikaten mubalağasız ve samimî şiirini bulmak: İşte bugünün sanatı. Rıfatın 1941 de yazdığı Şiirlere bir misal olmak üzere "Kitaplar„ ı alalım:

Benden bahsedilirken
evvelâ kitaplarımın sayısı söylenecek,
sonra Baremdeki derecem..
Bense her şeyden uzak
Kitaplarımın ortasında kendimi unutacağım !
Evde bulunmadığım günler
«Meşgul!» diyecek beni soranlara
Güler yüzlü hizmetçim.

Şair burada yinminci asır Ahlâk buhranına temas ederek görünüşün, kıymete; kemiyetin, keyfiyete karşı üstün tutuluşunu güzel bir buluşla anlatıyor. Dikkat edilecek olursa bir sene sonra yazılmış olan bu misralar evelkinden daha objektif ve daha az ferdidir. Şiirin kuruluşunda "Manâ„ daha çok yer almış ve eksiksiz bir muhteva bütünlüğü meydana getirmiştir.

1942 tarihini taşıyan şiirler diğerlerinden daha fazla bir mahallî hususiyete sahiptir. Ve bu bakımdan Rıfat Ilgaz halkın şairi telâkki edilebilir Yaşadığı şehrin hususiyetlerini en ince detaylarından yakalıyan şair onları artistik kompozisyonlar içinde toplıyarak bir bütün meydana getirmiştir. Bütün kitabı bir kaç kere okumuş olmama rağmen fazla söylenmiş tek bir mısra hatta kelimeye tesadüf etmedim.

Son gurupta tasnif edilmiş olan şiirlerin en güzellerinden birine, meselâ "Beyazıt Kahveleri„ ne bakalım:

Sen eski defterleri karıştırırken
bir sigara rüşvetle oturduğun
Çınar dibinde,
sağında, vakit öldürmek için
Yeni papuçlar boyatılır,
günlük kazancı sorulur tesbihçinin
üç kuruş kırdırılır ağızlıktan, alınmaz.
Solunda memlekete yazılan mektupta
listeler düzülür
gece masraflarına karşılık.

Yukardan beri, anlatmak istediğimiz şeyleri birkaç kelime içinde toplamak istersek; "Yarenlik„ ufak bir hacim içersinde yep yeni bir anlayışa ve estetiğe dayanan mânâ bütünlüğünü haiz kuvvetli şiirler arzetmektedir.

Fahir ONGER.

•

Remarque ve Üç Arkadaş

Üç Arkadaş romanı; modern Alman edebiyatının belki de en çok tanınmış

muharriri bulunan Erich Maria Remarque'ın 1938'de memleket dışında neşrettiği eserinin tercümesidir. 1928'de çıkardığı Garp cephesinde kayda değer birşey yok ve 1931'de çıkan Dönüş Yolu romanlarının dünya ölçüsünde kazandığı alâkadan sonra muharrin yeni bir eserini 1938 yılına kadar beklemek icap etti. 1933'deki rejim değişmesinden sonra vatanını terke mecbur kalan muharrir: bir müddet İsviçre'de yaşadı. Avrupa'nın muhtelif şehirlerini dolaştı. Amerika'ya gitti. Hattâ, İsviçre'de bir otomobil kazasına kurban gittiği söylendi. Ve nihayet unutulmağa yüz tuttu İşte tam bu sırada Üç Arkadaş çıktı. 1938 yılında Hollanda'da Querido neşriyat evi tarafından çıkarılan bu roman, muharririn ilk iki eseriyle zahirî bir karakter ayrılığı taşır. Garp Cephesi'nde ve Dönüş'te; harbi, cephe gerisini, harp sonrasını, bütün dehşet ve kuruluğuyla en keskin bir realizm neşterinin altına tutan Remarkque'in birden romantikleştiği sanılır. Eserin üç kahramanından muharrire en fazla benziyeni olan Lohkamp; Pat isimli bir verem kıza tutulur. Bu hazin maceranın sürüklenmesi için birçok maceralara katlanılır. Sevgili Pat İsviçre sanatoryumlarına götürülür. Fakat neticede Pat ölür ve roman, Lohkamp'ın: "Sonra sabah oldu ve artık Pat mevcut değildi„ cümlesiyle biter. Üç arkadaş'ta, Remarpue'ın öteki eserlerinin karakterini arıyanlar biraz şaşalarlar. Sayfalar boyunca birçok basit hakikatlerin sıralandığı ve nihayet işin içine bir kız meselesinin de karıştırıldığı görülür. Fakat satırları okurken eğer kelimelerin kabuğunu soymasını biliyorsanız, bu zahiri romantizmin aıtındaki Remarpue'i derhal seçebilirsiniz. Sayfalara sinmiş bulunan Remarpue atmosferini yakalıyabilirsiniz. Muharrir, bütün eserlerinde olduğu gibi daima beşeridir. Garp cephesinde, ölen arkadaşlarının yatağı ucunda bütün dünyaya isyan eden ve "Burada yirmi yaşındaki Kemmerich ölüyor„ diye haykıran, Dönüş Yolu'nda, sevgilisini eliden alan harp zenginini geberten arkadaşını müdafaa ederken içtimaî haksızlıklara bağıran Remarque; Üç Arkadaş'ta da aynı büyük karakteri muhafaza eder. Bu yeni romanının, büyük içtimaî hadiselerin yükü altında bunalan, bocalıyan ve bir şeylere inanmak istiyen muztarip insanları anlatan sahneleri harikulâdedir.

Üç arkadaş romanını hangi dilden çevrildiğine dair bir kayıt, Remzi kitabevinin tercümesinde yok. Kemal Demiray imzasını taşıyan tercüme; diğer birçok tercümelerde rastladığımız soğuk Türkçeli edalardan, bir türlü mâna çıkaramadığımız satırlardan haylı kurtulmuş. Yalnız bir noktayı tespit edebiliriz Kemal Demiray'ın tercümesinde. Remarque'ın sadece bir lûgat tercümesi yapılmış. Fakat, dünya çapındaki Remarque'ın kelimelerindeki sıcaklığı, satırlarındaki beşerî sürükleyiş kudretini, hiç mi hiç, bulamazsınız. Bunu, en büyük aksayan tarafımız, olan, benimsediği muharriri ihtirasla dilimize nakledecek sanatkâr mütercimlerin yokluğu meselesiyle izah edebiliriz.

Ahmet HİSARLI.

Üç Arkadaş. — Erich Maria Remarque. Türkçesi: Kemal Demiray. Remzi kitabevi. 100 kuruş.

SEBAT Basımevi.
Sirkeci, Ebusuut Caddesi, No. 5

PANAİT İSTRATİ

BARAGAN'IN

DEVEDİKENLERİ

Çeviren : **SALÂH BİRSEL**

1907 Romanyasını dertleri, sevinçleri ve ihtilâflarıyla veren bu eser İSTRATİ'nin en kuvvetli r o m a n ı d ı r.

Fiyatı : 75 Kuruş

Umumî Satış yeri : Fındıko han Kat : 2
(Adliye binası karşısı)

Muhabere ve havale : İstanbul Posta Kutusu — 278

A. B. NEŞRİYATI